

Tal com e

Uns terrenys que inicialment eren urbanitzables i on s'havien de construir sis illes de cases s'han acabat convertint en reserva natural

IRENE CASELLAS

● Acostumats a veure la línia de la costa catalana com un espai continu urbanitzat, trobar indrets que s'hagin pogut salvar de la voracitat turística és un luxe. I si aquests espais s'han pogut recuperar i salvaguardar d'una urbanització que semblava inevitable fa tan sols dues dècades, aquest luxe es converteix en un petit miracle.

Això és precisament el que ha passat a la maresma de la Pletera, a l'Estartit, al cor de la Costa Brava, amb un projecte innovador de desurbanització i renaturalització que ha tingut el suport de la Unió Europea, a través del programa Life. La

Pletera és una zona al marge esquerre de la desembocadura del riu Ter, al terme de Torroella de Montgrí. A finals dels anys vuitanta s'hi va planificar una urbanització de cases a primera línia de mar. Sí, heu llegit bé, s'hi va començar a construir fa relativament poc, no estem parlant de la febre constructora del franquisme i dels primers anys de la transició. Per sort, la crisi econòmica posterior als Jocs Olímpics del 1992 va aturar la promoció, i a la llarga això ha permès recuperar l'espai tal com era abans de la invasió del totxo.

Però tornem a l'inici. En el Pla Parcial La Pletera aprovat el març de 1978, sota les directrius del Pla General del 1967, es preveia una ocupació del 97% del sòl, amb una capacitat per a 12.700 habitants sota un model mastodòntic de "ciutat jardí ex-

tensiu". Amb l'arribada dels ajuntaments democràtics l'any 1979, una de les primeres actuacions va ser revisar el Pla General, que va ser aprovat definitivament l'any 1983. A la Pletera es reduïa la superfície urbanitzable: s'edificarien solament set illes on hi cabrien 655 habitatges unifamiliars, juntament amb equipaments i zones verdes i que donarien cabuda a unes 3.000 persones aproximadament.

800 TONES DE RUNA CADA DIA

Per poder fer aquella urbanització, el 1986 van començar les obres de rebliment i dessecació de l'espai, amb l'abocament de 800 tones de runes diàries. Per lògica, la urbanització prevista no podia estar situada en una zona que queda inundada quan hi ha temporal, de manera que es va haver d'ai-

era

El projecte Life Pletera ha recuperat a l'Estartit una zona de maresma que havia estat a punt de ser urbanitzada durant els anys noranta. És una actuació pionera de renaturalització d'un litoral molt castigat per la pressió urbanística

xecar tot el terreny. La maresma existent va quedar soterrada, es van fer carrers, serveis, esculleres i un passeig amb rotondes i columnes que ara ens semblarien força vulgars. L'empresa promotora era Kepro Costa Brava SA. Formava part d'una multinacional que també es va encarregar de la construcció del centre comercial de Diagonal Mar, a Barcelona, i que s'ha relacionat amb operacions de blanqueig de diners per part de Jordi Pujol Ferrusola.

En qualsevol cas, un cop feta la primera illa de cases es va veure que el negoci no funcionava, va costar vendre-les –el preu exorbitant que es demanava inicialment no corresponia a la valoració real dels habitatges– i només es va acabar consolidant aquella primera illa. I amb el projecte aturat va passar el millor que podia passar.

D'una banda hi va haver un canvi de mentalitat per part dels responsables municipals, que van veure que s'havia de revalorar aquesta zona. I de l'altra la Direcció General de Costes del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació, va decidir, el 1998, fer retrocedir la línia de domini públic maritimoterrestre pel darrere de la zona urbanitzable, aprofitant que es tracta d'una zona de maresma i que els espais d'aquestes característiques s'han de protegir segons la Llei de Costes del 1988. Com era previsible, tot plegat va acabar als jutjats, amb Kepro demanant una indemnització milionària, que finalment el Tribunal Suprem va desestimar.

“Va ser molt important la nova visió dels responsables municipals. Van veure la necessitat de potenciar un nou tipus de

S'ha retirat tota la runa que va cobrir llacunes i maresmes i s'ha eliminat un passeig marítim de més d'un quilòmetre de llarg

Amb la inclusió de l'espai a la zona de domini públic marítim-terrestre es va obrir la porta a la seva recuperació

☞ turisme, que a Torroella té la base en l'oferta cultural, i que a l'Estartit es pot centrar més en valors relacionats amb la natura", explica Xavier Quintana, responsable de la Càtedra d'Ecosistemes Litorals de la Universitat de Girona i director científic del projecte Life Pletera.

La modificació de la línia de la costa, justificada per la importància de mantenir maresmes i aiguamolls, va fer que els terrenys urbanitzables deixessin de ser-ho i la Pletera es va incloure al Pla d'Espais d'Interès Natural. Posteriorment, el 2006, van passar a formar part de la Xarxa Natura 2000, que és la xarxa d'espais naturals europeus. A més, el 2010 la Generalitat va declarar Parc Natural la zona del Montgrí, les Medes i el Baix Ter, i la Pletera –que es troba inclosa en la zona d'aiguamolls del Baix Ter– ha quedat finalment reconeguda amb un nivell de protecció de Reserva Natural Parcial.

En aquest context, el 2014 es va posar en marxa el projecte Life Pletera, amb un pressupost de 2,5 milions d'euros. L'objectiu era pioner: desurbanitzar el litoral i poder recuperar l'ecosistema que tenia un gran valor i que havia quedat soterrat el 1987 sota dos metres i mig de runes. Les excavadores van rebaixar el terreny per tornar-lo al seu nivell natural, es van crear llacunes –algunes de les quals mantenen la

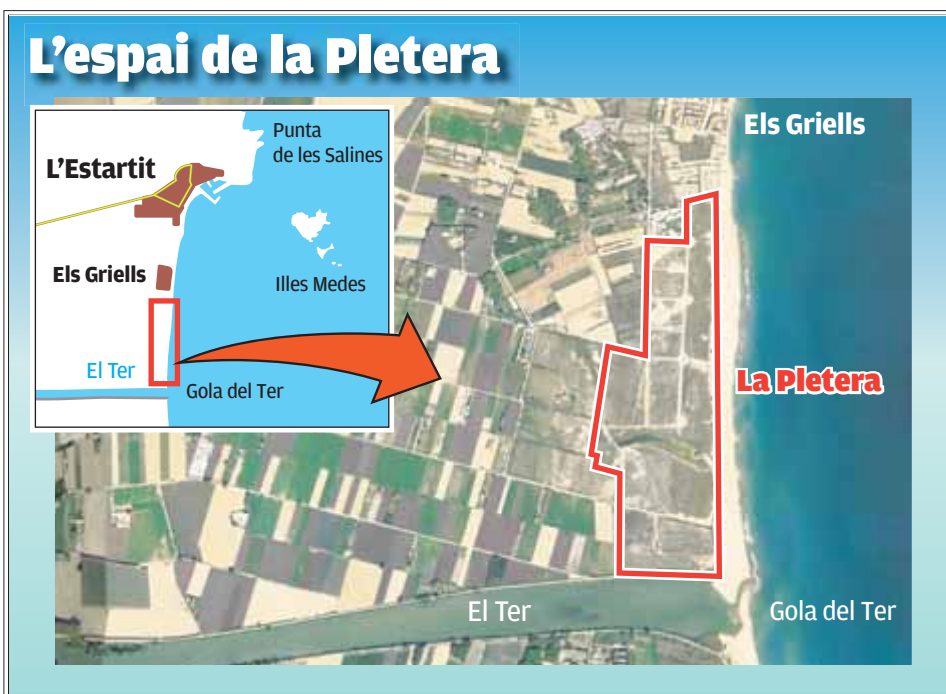

Eliminar les barreres físiques

Tal i com es pot veure a la foto grossa d'aquesta pàgina, la Pletera s'havia convertit en un espai degradat, on hi havia vegetació de maresma però limitada per

les barreres físiques de la urbanització. A la foto inferior es pot veure les obres per desmantellar aquestes barreres, començant pel passeig marítim, mentre que a

la foto de la pàgina següent es veuen les llacunes que s'han anat formant després que es rebaixés el terreny. Més informació sobre el projecte: lifepletera.com

forma arrodonida dels llocs on abans hi havia les rotondes del passeig- i la natura va fent la seva feina, amb temporals que van omplint aquestes llacunes. També es va facilitar la revegetació de la maresma i es va preveure planter de reforç de les espècies que normalment viuen en indrets on hi ha molta salinitat per si, un cop enretirada tota la runa, el sòl resultava no ser prou adequat. “Anem a bon ritme, només

cal deixar que la natura segueixi el seu curs”, explica Quintana. Ara que han passat gairebé quatre anys de l’inici del projecte de renaturalització ja hi ha una part molt important de l’espai que ha recuperat la seva fesomia original.

Queden pendents algunes últimes feines, com retirar la línia elèctrica que travessa l’espai i que es desplaçarà cap a l’interior, fora de la zona protegida. “Confiam

que tot estigui llest el mes de juny, però estem pendents de fer proves, ja que no es pot eliminar la línia vella fins que no estigui llesta l’alternativa, la que anirà soterrada”, explica Àgata Colomer, coordinadora del projecte Life Pletera. Aquesta actuació, amb un pressupost de 252.000 euros, no estava prevista inicialment però ha estat possible gràcies als estalvis aconseguits durant la desurbanització i la creació de les llacunes. Serà un valor afegit: traient les torres elèctriques millorarà el paisatge i també s’evitaran accidents amb les aus que un cop consolidat aquest espai indubtablement tindran una major presència.

I mentre les salicornies, els joncs, el margall, el donzell marí, el salat o la cirialera ocupen les antigues parcel·les, es van dissenyant els itineraris que permetran als visitants gaudir de la Pletera sense posar en risc la seva riquesa natural. Així, una de tres casetes dels transformadors elèctrics que hi ha a la zona es convertirà en un mirador. Els accessos es limitaran i el carrer asfaltat que queda a la maresma s’eliminarà. Es convertirà en camí de terra i el més probable és que es deixi elevat, ja que d’aquesta manera serà més difícil que els visitants surtin del traçat previst. “Al final s’haurà d’aconseguir l’equilibri entre l’ús públic i la conservació”, resumeixen Quintana i Colomer. Tot un repte.

L’espai de la Pletera ha recuperat les llacunes salades que es consideren un hàbitat d’interès comunitari de caràcter prioritari. El procés es pot seguir a la seqüència d’aquestes fotos aèries. INGLOBA GROUP

Es busca revalorar el territori i aconseguir l’equilibri entre la seva preservació i l’ús públic

Per què cal protegir les maresmes?

Assecades durant anys per fer conreus o per poder-les urbanitzar, són espais amb una funció ambiental molt important, gran valor paisatgístic i un recurs contra el canvi climàtic

IRENE CASELLAS

● El vermell d'una llauna de Coca-Cola punxada en una barra corrugada de metall rovellat destaca entre les tonalitats verdes i marrons dels matolls de la Pletera com una metàfora de la ferida que l'activitat humana va deixar en aquest espai i que mica en mica va cicatritzant. La immensitat del cel gris d'hivern, els tons gèlids d'un mar revoltat i el perfil de les illes Medes al fons emmarquen un paisatge solitari, on només se sent la fressa de les màquines que han començat les obres per treure la línia elèctrica que travessa la maresma. Però la veritat és que la sensació de solitud és enganyosa, una qüestió només de calendari, perquè és molt diferent visitar aquest lloc un matí d'hivern entre setmana que qualsevol dia festiu que faci bon temps.

PRESSIÓ HUMANA

“La pressió humana és molt gran. Ens trobem gent que ha vingut a fer volts en moto, o veïns que passegen els gossos. La Pletera és un espai potencial per a la reproducció d'un tipus d'au que és típic de les maresmes, el corriol camanegre, que posa els ous a la sorra. Evidentment, davant d'un gos aquest ocellot no té res a fer”, explica Xavier Quintana. “Un cop enllestit el projecte, el que més ens preocupa és la gent. Aquí poden fer molt més mal les persones que un temporal”, afegeix Àgata Colomer. Per això, els dos responsables del projecte de recuperació insisteixen en la importància que té la Pletera també des del punt de vista pedagògic. “S'ha de reivindicar i ha de servir per fomentar l'edu-

Dibuix: Toni Llobet

ció ambiental”, remarquen. Fins fa relativament poc les maresmes i els aiguamolls es consideraven focus de malalties per culpa de les picades dels mosquits i durant molt de temps el més habitual era dessecar-los per fer-los servir com a terres de conreu. Per aquest motiu se n'han perdut grans extensions i ara es considera prioritari protegir-los. En un sistema costaner de platges que encara fossin verges, arran de mar trobaríem la banda de la sorra i mirant terra endins primer hi hauria un sistema de dunes mòbils, després zones salobres de maresmes i llacunes, i finalment, aiguamolls d'aigua dolça.

En el cas de la Pletera, un cop desurbanitzada s'hi han de consolidar dunes, llacunes i zones de salobrar. Aquests hàbi-

tats, que han anat en regressió arreu del territori per la urbanització del litoral, són molt importants per a la supervivència de diverses espècies, tant vegetals com animals.

Una d'elles és el fartet (a la il·lustració), un peixet endèmic de la península Ibèrica que viu en aigües amb salinitat elevada. Es troba en perill d'extinció i una de les seves principals competidores és la gambúsia, un altre peixet –aquest d'origen nord-americà– que és una espècie invasora i el desplaça del seu hàbitat. A diferència dels aiguamolls, on el fartet sol sortir més malparat d'aquesta competència, a les llacunes de la Pletera la salinitat juga a favor seu i ja s'està veient que aquesta espècie tira endavant. Però a part de l'interès ecològic no

Les dunes, les llacunes i les zones de salobrar són l'hàbitat de moltes espècies i ajuden a mitigar els efectes del canvi climàtic

Aquesta imatge es va captar durant l'adequació de la peça *Forma 26 Pletera*, de l'artista torroellenc Esteve Subirah, on es pot veure com es va cobrir la maresma amb runa per poder-la urbanitzar. Subirah ha conservat un 1% (90 m2) de l'antic passeig, com a resta "arqueològica" in situ que recorda allò que s'havia construït a l'espai recuperat. ESTEVE SUBIRAH

És possible desurbanitzar

Al marge dels avantatges a nivell local que suposa el projecte, la recuperació de la Pletera també és molt important en l'àmbit conceptual, ja que obre la porta a la recuperació de zones del litoral que estan degradades i demostra que amb voluntat és possible tornar-les al seu estat natural. La coordinació entre els

diferents organismes que hi han treballat (l'Ajuntament de Torroella de Montgrí; la Diputació de Girona; la Generalitat, el Ministeri de Medi Ambient, a través de la Fundación Biodiversitat; la Universitat de Girona; l'empresa pública Tragsa; i la Unió Europea, a través del programa Life) és sens dubte un factor clau de

l'èxit del projecte, que ha generat molt d'interès. De fet, hi ha diversos organismes, també a escala internacional, que el segueixen atentament. Un exemple són alts càrrecs del Ministeri de Medi Ambient francès que van visitar l'any passat la zona per veure sobre el terreny les obres de desurbanització.

s'han d'oblidar altres factors que atorguen a la Pletera un gran valor, començant pel paisatgístic. De fet, protegir el paisatge i tenir-ne cura és clau per captar turistes preocupats pel medi ambient i sensibilitzats amb qüestions de sostenibilitat. Finalment, també és molt important la recuperació d'aquest espai com a resposta a les previsions de canvi climàtic. Amb l'augment del nivell del mar, la major freqüència de perturbacions meteorològiques in-

tenses i els temporals de mar més forts, la consolidació de les maresmes pot ajudar a prevenir les inundacions terra endins. A més, aquests espais, com tots els aiguamolls, tenen un paper molt important en la lluita contra l'escalfament global, ja que absorbeixen molt de diòxid de carboni i en canvi generen molt pocs gasos d'efecte hivernacle. I això es podrà mesurar clarament comparant la situació de la Pletera abans i després de la seva recuperació.

Art, ciència i paisatge

Vincular la recuperació de la Pletera amb el seu entorn s'ha fet de diverses maneres: amb projectes pedagògics als centres educatius, amb activitats de voluntariat per replantar espècies, i també a través de l'art. Així, una de les casetes de la companyia elèctrica que s'enderrocaran s'ha convertit en un espai d'art efímer on diversos artistes han deixat la seva petjada, com es pot veure a les tres fotos superiors. També s'hi ha fet una proposta d'intervencions comissariada pel professor i crític d'art Martí Pera, que porta per títol *Lloc, memòria i salicòrnies*. Una d'elles és l'obra *Columnnes*, de Joan Vinyes, a la foto inferior.